

Дзюбіна О. І.,
кандидат філологічних наук,
викладач кафедри англійської філології
та методики навчання англійської мови
Тернопільського національного педагогічного університету
імені Володимира Гнатюка

ТИПОЛОГІЧНІ ПРИНЦИПИ КЛАСИФІКАЦІЇ НЕОЛОГІЗМІВ У СУЧАСНІЙ АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ

Анотація. Стаття присвячена центральному поняттю неології – неологізму, зокрема проблемі типології неологізмів у сучасній англійській мові. Розглянуто основні типологічні принципи класифікації цих лексичних одиниць. Визначено, що в її основі можуть бути різні ознаки як традиційні, так і ознаки, притаманні лише цим мовним одиницям. Визначено характерні риси, властиві кожній з виділених груп неологізмів.

Ключові слова: неологізм, типологія, лексична одиниця, теорія, запозичення.

Постановка проблеми. Попри упереджене ставлення лінгвістів XVIII ст. до такого явища, як неологізація мови (вважалося, що неологізми «псувають» народну мову), поповнення лексики – історично неминучий процес, необхідний для того, щоб на кожному етапі свого розвитку мова могла відповідати потребам суспільства як у спілкуванні, так і в закріпленні результатів пізнання дійсності, в розвитку та збагаченні культури народу. Процес пізнання світу, поява нових понять, зміни в суспільному житті, прогрес у науці і техніці відбуваються безперервно, що вимагає від мови забезпечити мовців необхідною кількістю нових лексичних одиниць. Велика кількість нових слів щорічно з'являється в англійській мові, це вимагає від дослідників не тільки фіксувати, а й аналізувати їх.

Аналіз останніх досліджень. Дослідженню неологізмів присвячені численні праці вітчизняних і зарубіжних лінгвістів (Е.І. Ханпіра, Н.І. Фельдман, О.Г. Ликов, В.В. Лопатін, М.О. Бакіна, О.А. Габінська, О.А. Земська, А.О. Брагіна, А.В. Березовенко, І.Г. Дегтяр, А.Г. Ликов, J. Algeo, E. McKean, J. Sheidlower, K. Sornig, R. Fischer та ін.) [1; 2; 3; 4; 5].

Мета дослідження – визначити основні типологічні принципи класифікації неологізмів в англійській мові.

Виклад основного матеріалу. Деякі класифікації неологізмів є традиційними. Це розподіл неологізмів за способом їх утворення, за стилістичним забарвленням. Інші ж спираються на ознаки, властиві тільки цим мовним одиницям [6].

Зазвичай виділяють чотири типи класифікації неологізмів [3, с. 109]:

I. За видом мовної одиниці.

1) *неолексеми* – нові слова, які є результатом запозичення;

2) *неофраземи* – нові стійкі сполучення слів із ідіоматичною семантикою;

3) *неосемеми* – нові значення старих слів.

II. За ступенем новизни мовної одиниці.

1) *абсолютні неологізми (сильні)* – слова, які раніше були відсутні в мові;

2) *відносні неологізми (слабкі)* – принципово не нові слова, тобто лексичні одиниці, які колись існували, але на сучасному

етапі виступають вже в іншому осмисленні. Також сюди можна віднести і так звані «внутрішні запозичення», які є перерозподілом у видах і жанрах мовлення. Наприклад, *WI-FI (Wireless Fidelity) n* – технологія бездротової передачі даних, що об'єднує декілька протоколів. Спочатку він, виникнувши в середовищі фахівців у галузі інформаційних технологій, з часом почав активно використовуватися користувачами, тобто перейшов із спеціалізованої підмови у звичайний узус.

III. За видом зазначуваної реалії.

1) позначають *нову* реалію;

2) *стару* реалію;

3) *актуалізовану* реалію;

4) *відмираючу* реалію;

5) *неіснуючу (гіпотетичну)* реалію.

IV. За способом утворення.

1) *запозичені* (поділяються на зовнішні і внутрішні запозичення);

2) *словотвірні* (утворені за словотвірними моделями);

3) *семантичні* (нові значення лексичних одиниць).

Своєрідну типологію неологізмів знаходимо в роботі В.І. Заботкіної «До питання про принципи типології неологізмів в сучасній англійській мові» [4, с. 72]. Автор у вокабулярі неологізмів виділяє:

1) *Переосмислення* або *семантичні інновації* – слово може володіти новим значенням;

Утворення неологізмів шляхом переосмислення слів для найменування якогось уже відомого поняття відбувається, ймовірно, у зв'язку з виникненням необхідності відтінити одну з якостей того чи іншого поняття, що раніше не відображалося у словесному найменуванні, або ж для позначення стилістичних і різного роду емоційно-оцінних відтінків того чи іншого поняття чи предмета. Наприклад, слово *driver n* «водій», крім прямого конкретного значення, використовується в значенні «керуюча програма», слово *abnormal adj.* «ненормальний; аномальний» має в сучасній англійській мові конотативне значення «аварійний», слово *house n* «будинок» вживається в новому значенні «музика в стилі хаус», *blue adj.*, що означає «голубий колір» використовується в значенні «сумний» (*почуватися сумно – you feel blue – тобі сумно*); *bread n* – «гроші» замість основного значення «хліб»; *posse n* – «колеги».

2) *Переіменування* або *трансномінації* – слово може володіти новою формою з уже відомим значенням (неологізм – синонім до вже існуючого слова): *houtie (негр); big C (мед. рак); sudsier (soap opera) – мильна опера*.

Трансномінації з'являються в мові з метою дати нову назву і відображають тенденцію до використання експресивніших форм. Як відомо, не завжди і не обов'язково нове

слово виникає в мові в результаті появи нового поняття або предмета. Вже наявне поняття, предмет можуть бути названі новим словом, яке або чіткіше, глибше і правильніше висловлює їх суть, або переважно виникає із стилістичних потреб для повідомлення експресивно-емоційно-оцінних відтінків. У лінгвістичній літературі іноді їх називають стилістичними неологізмами.

Власне неологізм – володіє новою формою і новим значенням: *thought*

processor – комп'ютер, який логічно вибудовує та розвиває ідеї; *bio-computer* – комп'ютер, що імітує нервову систему живих організмів; *audiotyping* (друк на друкарській машині на слух).

З урахуванням способу утворення В.І. Заботкіна виділяє такі типи неологізмів [1, с. 80]:

1. *Фонологічні* – це унікальні конфігурації, які утворюються з окремих звуків. Вони володіють найвищим ступенем конотації новизни і відносяться до *сильних неологізмів* через незвичайність форм. Ця група лексики за своїми семантичними, словотвірними та граматичними особливостями відрізняється від номінативних слів мови. Їх називають «штучними» або «вигаданими». Вони мають постійний звуковий склад, який відповідає основним законам звукосполучення конкретної мови і вмотивоване цим складом значення. До групи фонологічних неологізмів, слідом за В.І. Заботкіною, ми умовно відносимо нові слова, створені від вигуків, наприклад: *zizz* (британський сленг, що означає короткий сон, є імітацією звуків людини, що спить, часто передається у коміксах трьома літерами *zzz*). Ще одним прикладом є слово *sis-boombah* (американський сленг, що означає спортивні видовища, особливо футбол, і відтворює склади, які часто використовують школярі для підтримки гравців на полі).

2. *Запозичення*. Серед запозичень виділяються варваризми – слова, що мають синоніми в мові-реципієнті, і ксенізми – слова, що позначають явища і об'єкти, які існують тільки в країні-джерелі і відсутні в мові-реципієнті. Для варваризмів і ксенізмів характерні невластиві англійській фонотактиці конфігурації звуків, нетипове морфологічне членування і відсутність мотивації. Наприклад, безпосереднє запозичення з арабської мови *fatwa* або *fatwah* є «сильним неологізмом» і позначає «засуджувати до смерті». Останнім часом кількість зовнішніх запозичень скоротилась. Що ж стосується сфери Інтернет, то тут англійська мова є, мабуть, єдиним донором для інших мов.

Запозичення не тільки збагачують словниковий склад новими одиницями і лексико-семантичними варіантами, але й спричиняють формування в макросистемі англійської мови нових словотвірних елементів і моделей, зародження нових механізмів і засобів семантичного розвитку. Триває процес поповнення лексики і фразеології британського варіанта значною кількістю американізмів. Наприклад, американізм *drug-czar* через кілька днів після своєї появи в 1988 році почав функціонувати в британських джерелах разом із своїм похідним *drug czardom* (*drug tsardom*). У 1997 році у Великобританії також було введено посаду «царя» – керівника департаменту боротьби з наркотиками. Тим самим цей американізм став необхідним і для «внутрішніх» потреб носіїв британського варіанту, проте він увійшов у формі *drugs czar* (*drugs tsar*), тобто американський морфологічний варіант було замінено на британський [5].

Попри важливість взаємодії британського й американського варіантів, збагачення англійської здійснюється і за рахунок надходжень з інших її варіантів. Факти свідчать, що їх роль надалі буде зростати. Учені відзначають збільшення кількості запозичень з австралійського й американського та англійського мовлення [3, с. 135]. Наприклад, поширення в національних варіантах англійської мови знайшов австралізм “*yowie*” для позначення «снігової людини»: “*what is known, he says, is that the yowie is related to the North American Bigfoot and the Himalayan yeti. Like its cousins elsewhere, Harrison claims, the yowie resembles a cross between a human and an ape*”, [10]. Новозеландізм “*black water rafting*” для позначення такого екстремального спорту, як плавання підземними ріками, потоками у печерах, катакомбах [7, с. 79].

Важливими внутрішніми джерелами збагачення англійської мови є також *соціальні діалекти* (жаргони), які в англістиці часто об'єднуються під поняттям «сленг». І досі представники культурного істеблішменту розглядають цей «неофіційний шар мови» здебільшого як серйозну загрозу не тільки для «справжньої мови», але і для «справжнього суспільства» [7].

3. Третя група неологізмів – *морфологічні новоутворення* як комбінації з конвенціонально закріплених у мовній системі елементів, що є результатом дії різних регулярних словотвірних процесів.

Для морфологічних неологізмів характерна абсолютна структура та формальна новизна, оскільки вони є унікальними звукосполученнями і сприймаються як нероздільні, непохідні, невмотивовані одиниці.

4. *Семантичні* неологізми, за твердженням В.І. Заботкіної, володіють різним ступенем «неологічної сили».

Лексичні неологізми (словотвірні та запозичені) – це нові слова, утворені на базі наявних слів і елементів (складні, афіксальні похідні, аббревіатурні утворення усіх видів тощо) або запозичені з інших мов. До лексичних неологізмів відносяться новостворені на матеріалі рідної мови в повній відповідності з наявними в мові словотвірними моделями (рідше запозичені) слова або словосполучення, що позначають нові, раніше невідомі, неіснуючі поняття, предмети галузі науки, рід занять, нові професії тощо [8, с. 201]. Наприклад: *teleconference, agony aunt, airside, baby break, cash-limit, toyboy, cyberterrorism, dolphinsafe, eldercare, end-stop, waribashi, rightsize, trophy wife, uptime* [9]. Лексичні неологізми з'являються в мові зазвичай слідом за появою нових реалій для задоволення потреб у позначенні нових речей і понять [2, с. 80].

Висновки та перспективи подальших досліджень. Таким чином, в основі класифікації неологізмів можуть бути різні ознаки. За ознакою мовної одиниці неологізми діляться на: неолексеми, неофраземи і неосемеми. За ступенем новизни новоутворення діляться на абсолютні та відносні, за видом позначуваної реалії позначають: нову, стару реалію. За способом утворення неологізми діляться на: запозичені, словотвірні та семантичні. Перспективним у подальших пошуках є дослідження неологізмів в англійськомовному рекламному дискурсі.

Література:

1. Голуб О.М. Структура та семантика римованого сленгу в сучасній англійській мові. Теоретические и прикладные проблемы русской филологии. Славянск: СГПУ, 2010. Вып. XIX. С. 78–82.
2. Дзюбіна О.І. Диференціальні ознаки неологізмів і оказіоналізмів (на матеріалі художньої літератури та інтернет-реклами англійської мови).

3. Вісник ЛНУ ім. І. Франка. Сер.: іноземні мови. 2014. № 22. С. 78–84.
4. Каптюрова В.В. Сленг соціальних мереж та мікроблогів. Лінгвістика XXI століття: нові дослідження і перспективи. К. : Логос, 2012. С. 134–140.
5. Coleman J. The Life of Slang. Oxford: Oxford University Press, 2012. 368 p.
6. Herring S. Computer-Mediated Conversation: Introduction and Overview Language @ Internet. 2011. Vol. 8. URL: <http://www.languageatinternet.org/articles/2011/Herring>. (Дата звернення: 11.04.2014).
7. Livingstone S. Risky Social Networking Practices Among – Underage/ Users: Lessons for Evidence-Based Policy Communication / S. Livingstone, K. Ólafsson, E. Staksrud. Journal of Computer-Mediated Communication. 2013. Vol. 18 (3) P. 303–320.
8. Slang Dictionary – Text Slang, Internet Slang, & Abbreviations. URL: <http://www.noslang.com/dictionary/>. (Дата звернення: 10.02.2016).
9. Taddicken M. The ‘Privacy Paradox’ in the Social Web: The Impact of Privacy Concerns, Individual Characteristics, and the Perceived Social Relevance on Different Forms of Self-Disclosure Communication. Journal of Computer-Mediated. 2014. Vol. 19 (2) P. 248–273.
10. Urban Dictionary URL: <http://www.urbandictionary.com/define.php?term=facebook>. (Дата звернення: 11.09.2016).
11. Word Spy. URL: <http://www.wordspy.com/> Дата доступу: (Дата звернення: 11.09.2016).

Дзюбина О. И. Типологические принципы классификации неологизмов в современном английском языке

Аннотация. Статья посвящена центральному понятию неологии – неологизму, в частности проблеме типологии неологизмов в современном английском языке. Рассмотрены основные типологические принципы классификации этих лексических единиц. Определено, что в ее основе могут быть различные признаки как традиционные, так и признаки, присущие только этим языковым единицам. Определены характерные черты, присущие каждой из выделенных групп неологизмов.

Ключевые слова: неологизм, типология, лексическая единица, теория, заимствования.

Dziubina O. Typological principles of classification of neologisms in modern English language

Summary. The article is devoted to the central notion of neology – neologism, in particular the problem of the typology of neologisms in contemporary English. The article looks into the basic typological principles of classification of these lexical units. It is defined that on its basis there can be various characteristics, both traditional and those, inherent only to these linguistic units. The characteristic features of each of the selected groups are defined.

Key words: neologism, typology, lexical unit, theory, borrowing.